

EVA'nın gözüyle UNCCD STK Paneli çıktıları

Emine **AYDINOĞLU** (Çevre Müh.)

Pınar **CANLI**, (Ziraat Müh.)

Sevilay **ÖZÇELİK SÖNMEZ**, (Orman Müh.)

Doğa **EMİRALIOĞLU** (Psikoloji Öğr.)

Ekoloji ve Araştırma Derneği/Haziran 2022

UNCCD STK Paneli, Sözleşmeye akredite olan sivil toplum kuruluşlarını ortak bir platformda bir araya getirmek üzere 2011 yılında kurulmuştur. Panel, Sözleşmenin beş bölgesinden birer temsilci olmak üzere toplam **5** kişiden oluşmaktadır. 2 yılda bir yenilenen Panelin amacı;

- Taraflar Konferansı (COP) müzakerelerine STK'ların aktif olarak katılımını teşvik etmek,
- Yerel, ulusal ve bölgesel STK'ları Sözleşmeye akredite olmaya teşvik etmek,
- STK'lar arasında iletişim ve bilgi alışverişini artırmak,
- Sözleşmenin uygulanması konusunda farkındalık yaratmaktır.

Birleşmiş Milletler Çölleşmeyle Mücadele Sözleşmesi Sivil Toplum Kuruluşları Panelinin (**UNCCD CSO Panel**) sonuncusu Şubat 2020'de yapılmıştır, 2022'de yenilenecektir.

Ekoloji ve Araştırma Derneği, 15'nci Taraflar Konferansında (COP15) UNCCD'ye **akredite** olmuştur. Derneğimiz de dâhil olmak üzere Panelde, **699** STK temsil edilmektedir.

COP15, "Arazi, Yaşam, Miras: Kitlıktan Refaha" temasıyla, 9-20 Mayıs 2022 tarihleri arasında Fildişi Sahili'nin başkenti Abidjan'da düzenlenmiştir. STK Paneli, COP15 öncesinde 30'dan fazla toplantı gerçekleştirmiştir. Konferansa **1200** STK temsilcisi katılım sağlamıştır.

İki hafta süren Konferansta, üst düzey oturumlar, yuvarlak masa toplantıları, bölgesel toplantılar gibi birçok oturumda, finans, arazi hakları, toplumsal cinsiyet, göç, kum-toz fırtınaları, kuraklık gibi birçok konu başlığı farklı yönleriyle Taraflar ve gözlemcilerce ele alınmıştır. UNCCD'ye akredite olmakla birlikte COP15'e katılım sağlayamadık ancak, STK Panelinde ve STK'ların katıldığı tüm oturumlarda görüşülen konuları, **KADIN** gözüyle ele aldık ve burada sizler için derledik.

Küresel platformlarda kullanılan kavramlar aslında çok önemlidir. Bu kavramların gelecekteki süreci şekillendirdiği, paydaşların harekete geçmesi noktasında kaldıraç etkisi yaptığı unutulmamalıdır. Bu açıdan, COP15 Paneline damgasını vuran iki önemli kavram dikkat çekmektedir ki önümüzdeki süreçte sık sık karşımıza çıkacaktır. Bunlar, **agroekolojik yaklaşım** ve **rejeneratif uygulama** kavramlarıdır. Bunların yanı sıra UNFCCC COP26'da da sıklıkla tekrarlanan arazi **restorasyonu** kavramı, bunların dışında **değer zinciri**, **küçük ölçekli işletme**, **sürdürülebilir üretim ve tüketim**, **gıda güvenliği**, **dayanıklılık**, **sinerji**, **yönetişim**, **döngüsel ekonomi** gibi kavramlar da sıklıkla kullanılmıştır. Bu kavramların ortak özelliği, **arazi kullanımında değişiklik yapılmaması**, mevcut haliyle **korunması**, aynı amaçla kullanmak üzere iyileştirmesi ve mümkün olduğunca doğa dostu **doğal yöntemlerin** uygulanmasını amaçlamalarıdır.

Dokümanlarda kullanılan kavramların kesişim noktası olan agroekolojik yaklaşıma biraz daha yakından bakalım. Agroekoloji, *agriculture* (tarım) ve *ekoloji* (çevre bilimi) kelimelerinin birleşiminden türetilmiştir. Sürdürülebilir tarım ve gıda sistemlerinin tasarımı ve yönetiminde **ekolojik** ve **sosyal** ilkeleri birlikte ele alan entegre bir yaklaşımdır. Bir taraftan canlılar ve çevre arasındaki etkileşimi optimize etmeyi amaçlarken, diğer taraftan insanların ne yedikleri, gıdanın nasıl ve nerede üretildiği ve gıdaya adil erişimi ele alır.

Agroekoloji, aynı zamanda bir bilim, bir dizi uygulama ve bir sosyal harekettir. Gıdanın üretimden tüketime kadar ekolojik, sosyo-kültürel, teknolojik, ekonomik ve politik boyutlarını da kapsayan geniş bir kavramdır. 10 temel unsuru vardır: **biyoçeşitlilik**, **bilgi paylaşımı**, **sinerji**, **verimlilik**, **geri dönüşüm**, **dayanıklılık**, **insani ve sosyal değerler**, **yemek alışkanlıkları kültürü**, **sorumlu yönetim** ve **döngüsel ekonomidir**.

Şekil 1: Agroekolojinin 10 Unsuru (FAO)

Dolayısıyla, **agroekolojik yaklaşımın** kırsalın kalkındırılması, kırsaldan kente göçün azaltılması, sürdürülebilir üretim modellerinin geliştirilmesi, geri dönüşüm, yerelin araziyle bağının güçlendirilmesi temelinde katkı sağlayacağı aşikârdır.

Agroekolojik yaklaşımla art arda kullanılan bir diğer kavram ise rejeneratif kavramıdır. Yenilenme anlamına gelen rejeneratif, sentetik girdilerin etkisini azaltarak toprağın dayanıklılığının, veriminin ve kalitesinin iyileştirmesini amaçlayan ekosistem temelli bir yaklaşımdır. **Uyum**, **esneklik** ve **yenilenme** stratejilerine dayanarak doğa ile ortaklığa vurgu yapan bir kavramdır. Örneğin, sentetik pestisit ve gübre kullanımının azaltılması, daha az sıklıkta toprak işlenmesi gibi.

Kavramları bir tarafa bırakırsak, dokümanlarda dikkat çeken hususlardan bir diğeri mevcut düzene yapılan eleştiriler olmuştur. Şöyle ki 2 milyar insanın mikro besin eksikliği yaşadığı, 5 yaş altındaki 150 milyondan fazla çocuğun yetersiz beslendiği ve toprak varlığının %40'a varan oranda bozulduğu bir dünyada, mevcut küresel gıda sisteminin herkes için gıda güvenliğini sağlamaktan ve doğal kaynakları korumaktan uzak olduğu ifade edilmiştir. Buna bir de üretilen gıdanın üçte birinin kayıp ve/veya israf olduğunu da eklersek STK'ların yaptığı acil çağrının ne kadar da yerinde olduğunu söyleyebiliriz. Hayal edilen kapsayıcı, besleyici bir dünyaya doğru ilerlemenin tek yolunun, bugün dünyamızda yaşanan adaletsizliği tanımak ve bu adaletsizlikle mücadele etmekten geçmektedir. Bugüne kadar yapılan çalışmalar toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana akımlaştırılması, kadınların ilgili süreçlere tam ve etkin katılımı ve sürdürülebilir arazi kullanımının sağlayabileceği faydalara adil erişimlerini sağlamakta yeterli değildir. Bir başka eleştiri ise Tarafların 25 yıllık süreçte, arazi bozulumunu tersine çevirme konusunda yeterince başarılı olamadıklarına dairdir.

Pandeminin özellikle **kadınlar** ve **küçük ölçekli işletmelere** olan etkisine vurgu yapılarak, arazi restorasyonunun en çok etkilenen bu kesim temelinde ele alınması tavsiyesinde bulunulmuştur. FAO verilerine göre dünyadaki tarımsal işletmelerin **%90'dan** fazlası **aile işletmesidir**. Yani üretim süreci büyük oranda aile bireylerinin işgücüne dayanmaktadır. Küçük aile işletmelerinin yanı sıra ekonomik olarak kayıtlı görünmeyen ancak üretim sürecinin her aşamasında emeği olan **kadının güçlendirilmesi** ve **araziye erişiminin** sağlanması sadece kadını değil, domino etkisi yaratarak, kız çocuklarının da güçlenmesini sağlayacaktır. Bu nedenle bu tür işletmelerin desteklenmesi, evde ve tarlada emek yoğun çalışan kadınların güçlendirilmesi için daha fazla politika araçları geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

Yukarıda yaptığımız genel değerlendirmenin dışında, oturumlarda ele alınan konuları, UNCCD Toplumsal Cinsiyet Eylem Planını da dikkate alarak 5 başlıkta değerlendirdik.

Kadının Karar Alma Süreçlerine Katılımı

- Gıda üretimi ve tüketiminde, **kadınların** ve **küçük ölçekli işletmelerin** oynadığı merkezi rolün Devletlerce farkına varılması, dolayısıyla karar alma süreçlerinde olmaları gerektiği,
- UNCCD toplantılarında, gruplarda cinsiyet ve yaşa göre **ayrıştırılmış veri** tutulması,
- Toplumsal cinsiyet politika çerçevesinin uygulanmasını sağlamak için kadınların CRIC (Sözleşmenin Uygulamalarının Gözden Geçirilmesi Komitesi), COP ve CST (Bilim ve Teknoloji Komitesi) gibi gruplara tam **katılımı** ve özgürce ifade edilmelerinin sağlanması,
- En az gelişmiş (EAGÜ) ve gelişmekte olan ülkelerdeki kadınların **katılımına** öncelik verilmesi ve gelişmiş ülkelere desteklenmesi,
- Kadınların COP'a ve diğer küresel müzakerelere **katılımının** kolaylaştırılması,
- COP toplantılarında, Toplumsal Cinsiyet Eylem Planının bağımsız bir plan olarak tartışılmasının yeterli olmadığı, SPI (Bilim ve Politika Arayüzü) ve CRIC, COP ve CST gibi diğer gruplara, **toplumsal cinsiyet uzmanının** dâhil edilmesi,

Kadının Güçlendirilmesi

- Düşük üretkenliğe sahip arazilerde yaşayan ve **ekonomik zorluklarla** baş etmeye çalışan **kadınlar** için Tarafların daha fazla çaba göstermeleri,
- Kadın çiftçilerin yıllardır toprağın koruyucusu olduğu, kadını her düzeyde **güçlendirmenin** Sözleşmenin uygulanması ve LDN (Land Degredation Neutrality) hedeflerine ulaşılması için en güçlü kaldıraçlardan biri olduğu,
- Kadınların **liderlik** konusunda kapasite **geliştirmeye** teşvik edilmesi,
- **Kadınların güçlendirilmesi** konusunda yürütülen kampanyaların aynı zamanda **kızların okula devamlılığında**, **erken evlilikle mücadelede**, **kırdan kente göçün** sınırlandırılmasında da büyük ölçüde etkili olacağı, Özellikle **kadınlar**, gençler, yerel topluluklar gibi araziye kullananların bilgilendirilmeleri ve gelişmeleri için **finansman mekanizmalarının** teşvik edilmesi,
- UNCCD içinde toplumsal cinsiyete özgü bütçelemeyi içeren, **toplumsal cinsiyete duyarlı bir finansman** ve kaynak seferberliği mekanizmasının oluşturulması,
- GEF, GCF ve IFAD gibi **finansal kuruluşların** ve donör ülkelerin özellikle **kadınları** ve gençleri agroekolojik yaklaşımlar ve rejeneratif uygulamalar konusunda desteklemek için STK'larla işbirliği yapmaları,

Kadının Arazi Mülkiyet Hakkı

- Sözleşmenin uygulanabilmesi için kadınların **arazi sahibi olma** konusunda bilgisizlik, cinsiyet normları, örf-adet, gelenek gibi nedenlerle uğradıkları haksızlığın hukuki açıdan ele alınması,
- Kadınların ve gençlerin **araziye erişiminin** kolaylaştırılması, haklarının güçlendirilmesi ve arazi üzerindeki kontrole izin verilmesi,
- Özellikle **kadınların, arazi mülkiyeti** hakları olmadan LDN hedeflerine ulaşmanın da mümkün olamayacağı,
- Birçok ülkede kadınların hala arazi ve önemli varlıklara **erişim** konusunda ciddi engellerle karşı karşıya olduğu,
- UNCCD resmi belgelerinde **arazi mülkiyeti**, kuraklığın etkileri ve diğer konularda, “**kırılgan insanlar/topluluklar**” ifadesini kullanmak yerine, “**kırılgan şartlarda yaşayan insanlar/topluluklar**” ifadesinin kullanılması,
- En kırılgan şartlarda yaşayanların kimler olduğu ve **arazi mülkiyeti güvensizliği** durumunda nelerle karşı karşıya kalacaklarının açıklanması gerektiği,
- Belirlenen politika ve stratejilerin **en kırılgan şartlarda yaşayan nüfus** üzerine etkilerinin izlenmesi, verinin cinsiyet ve yaşa göre **ayrıştırılması**,

Toplumsal Cinsiyet Eylem Planının dört önceliğine 2024’de yapılacak **COP16** Taraflarınca özel önem verilmelidir.

- Kadınların karar alma süreçlerine katılımı,
- Kadınların ekonomik olarak güçlendirilmesi,
- Kadınların mülkiyet hakkı ve kaynaklara eşit erişimi,
- Kadınların bilgi ve teknolojiye erişimi

İşbirlikleri

- Sözleşmenin daha kapsayıcı bir şekilde uygulanmasını sağlamak için UNCCD ve **UNWOMEN** arasında aktif işbirliğinin teşvik edilmesi,
- Kadınların seslerini duyurmaları, ihtiyaçlarını söyleyip, bilgilerini yaymaları için **bölgesel işbirliği** ve **Güney-Güney** deneyim paylaşımının sağlanması,
- Devletlerin UNCCD ve FAO’yla birlikte, LDN yaklaşımının uygulanmasında; meşru kullanım hakkı, danışma-katılım ve toplumsal **cinsiyete duyarlı yaklaşıma yönelik**, farkındalık çalışmaları yürütmesi,
- UNCCD’nin gençler, **kadın örgütleri**, yerel çiftçi örgütleri, yerel yönetimler, parlamenterler dâhil **kilit paydaşlarla** çalışmaya devam etmesi,
- **Kadınlar**, küçük ölçekli işletmeler, hayvancılıkla uğraşanlar ve orman köylüleri gibi etkilenen topluluklarla, **akademisyenler**, yerel araştırma merkezleri, **araştırma** kuruluşları ve araştırmacıların bilgiyi **birlikte** oluşturmaları,
- Kadınların **araştırma** kurumlarına katılımının teşvik edilmesi yoluyla bilgi üretimi ve paylaşımının teşvik edilmesi

Sürdürülebilir Arazi Yönetimi

- Pandemi sürecinde kadınların %5, gençlerin de %8,7’sinin **işsiz** kaldığı, bu iş kaybının Arazi Tahribatını Dengeleme (ATD-LDN) hedeflerini gerçekleştirmeyi olumsuz etkileyeceği,
- STK’ların doğrudan **kadınlar** ve gençlerle olan deneyimine dayanarak, **agroekolojik yaklaşımların** ve **rejeneratif uygulamaların** yerelin direncini artıracığı, satın alınan girdilere bağımlılığı azaltacağı ve krize eğilimli bölgelerde gıda güvenliğini sağlayarak, **güçlü yerel ve bölgesel pazarları** ön plana çıkaracağı, üretici ve tüketici arasındaki dayanışmayı artıracığı, **kadınların** ve küçük ölçekli çiftçilerin entegrasyonu ile birlikte üretimin çeşitlendirileceği, tarımda kimyasal kullanımının azaltılacağı,
- En kırılgan şartlarda yaşayanların kimler olduğunun belirlenmesi için kriterlerin konulması, kuraklık durumunda **dayanıklılıklarının** artırılması ve **sürdürülebilir arazi kullanımı** konusunda desteklenmeleri,

EVA'nın Önerisi

Arazi bozulumuyla mücadele kadının büyük bir rolü vardır. Tarafların, gerek Ulusal Eylem Planlarını gerek Toplumsal Cinsiyet Eylem Planlarını uygulama noktasında büyük çaba harcamaları gerekmektedir. Ulusal Eylem Planının ülke içinde koordinasyonu, ülkelerin UNCCD'le koordinasyonunu sağlamak üzere her ülkenin Ulusal Odak Noktası bulunmaktadır. Toplumsal Cinsiyet Eylem Planının daha etkin uygulanabilmesi açısından da bu odak noktalığının yanı sıra, her ülkenin **Toplumsal Cinsiyet Odak Noktası** olarak ayrıca odak noktalığı belirlemesinin, kadının karar alma sürecine katılımı, kadının güçlendirilmesi bakımından önemli olduğunu düşünüyoruz.

Kırsalda yaşayanların, bulundukları yerlerde tutunabilmeleri için ekonomik olarak güçlendirilmeleri, değer zinciri oluşturulması, sağlıklı araziye erişimleri, bozuk arazilerin restore edilmesi, mera ve hayvancılığın sürdürülebilirliğinin sağlanması, eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçlarının sağlanması yani **kırsal kalkınmanın** eğitim, sağlık, sosyalleşmek de dâhil çok yönlü olarak uygulanmasını önemsiyoruz.

Tartışmaların etkin ve anlaşılır kılınması için farklı bölgelerden gelen, farklı ana dillere sahip STK'ların katılım hakkının önündeki **dil engelini** ortadan kaldıracak araçlar ve çözümler geliştirilmesini bekliyoruz.

Arazi bozulmasından, kuraklıktan, arazinin verimsizleşmesinden en çok etkilenenler arasında özellikle kadınlar, çocuklar ve küçük ölçekli işletmeler gelmektedir ki bu gruplar aynı zamanda mücadelenin baş aktörleridir. **Bilginin üretilmesi** noktasında, akademisyen ve araştırmacıların en kırılgan şartlarda yaşayan, en çok etkilenen insanlarla birlikte çalışılması; bilginin paylaşılması ve yayılması sürecinde ise yerelin sesi olan ve saha deneyimine sahip STK'larla işbirliğinin önemli olduğunu düşünüyoruz. Arazi bozulumuyla mücadelede ilgili kamu kurumları, belediyeler, özel sektör, çiftçi örgütleri, kalkınma ajansları, vatandaşlar ve tabi ki STK'ların da katılacağı **bölgesel eğitimler** ve farkındalık seminerleri düzenlenerek, geçmiş tecrübelerimize dayanarak tüm paydaşların katılımıyla sorunları tartışabilmenin çok kıymetli olduğuna inanıyoruz.

Agroekolojik yaklaşımın 10 unsurundan biri **geri dönüşümdür**. Bu nedenle birçok defa dile getirdiğimiz üzere organik atıklardan elde edilen kompostun, gerek bozuk arazilerin iyileştirilmesi amacıyla kullanımı gerek şehir merkezinde konut, park, bahçe gibi yeşil alanlarda kullanımı konusunda rehberlerin hazırlanması, teşviklerin ve finansal desteklerin verilmesini önemsiyoruz.

Kaynaklar

UNCCD COP15 CSO dokümanları

Lyle, J. T. 1994. Regenerative Design for Sustainable Development. John Wiley & Sons, New York, NY

<https://www.dortmevsimekoloji.org/agroekoloji/>

www.fao.org/family-farming-2014

<https://www.fao.org/agroecology/overview/en/>